Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен татар теленнән республика олимпиадасының муниципаль туры сораулары җаваплары
2017-2018 уку елы. 10 нчы сыйныф

Үткәрү вакыты - 180 минут
максималь балл - 76

I. Тестлардан берәр дөрес җавапны билгеләгез.

1. Җөмләдәге ирен ассимиляциясе чагылыш тапкан сүзләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Роксана – бик сөйкемле, көнбагыш чәчәге кебек сап-сары бөдрә чәчле, томырылып торган зәңгәр күзле кыз. (Р.Хафизова)

а) көнбагыш;
ә) сөйкемле, томырылып;
б) Роксана, сөйкемле, көнбагыш, бөдрә, томырылып, торган;
в) Роксана.

2. Җөмләдәге тел арты (кече тел) ассимиляциясе чагылыш тапкан сүзләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Гарәп язуы борынгы болгар дәүләтенә зур халыкара мәйданга чыгу мөмкинлеген җиңеләйткән, үсешендә бик мөһим этәргеч булган. (Р.Кадыйров)

а) гарәп;
ә) гарәп, борынгы, мәйданга;
б) борынгы, мәйданга;
в) җиңеләйткән.

3. Шигырьдәге сүз басымы соңгы иҗеккә төшкән сүзләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Кил, өйрән, и туган, бер башка телне,
Бүтән телләр белү – яхшы һөнәрдер,
Катыштырма вәләкин телгә телне. (Дәрдемәнд)

а) кил, бер, туган, башка, телне, бүтән, телләр, белү, яхшы, телгә, телне;
ә) туган, башка, телне, бүтән, телләр, белү, яхшы, телгә, телне;
б) өйрән, һөнәрдер, катыштырма, вәләкин;
в) туган, башка, телне, бүтән, телләр, белү, яхшы, катыштырма, телгә, телне.

4. Архаизм булган ***талиб*** сүзенең хәзерге көндә кулланыла торган варианты дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

а) табиб;
ә) укытучы;
б) сәяхәтче;
в) студент.

5. Җөмләдәге ясалма сүзләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Кышның салкын сулышын кош-кортлар, җәнлекләр бик тиз сизделәр, аларның тавышы бик сирәк ишетелә: күбесе язга кадәр йокыга талган. (Вакытлы матбугаттан)

а) кош-кортлар;

ә) сулышын, кош-кортлар;

б) сулышын, кош-кортлар, җәнлекләр;

в) сулышын, кош-кортлар, күбесе.

6. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзгә морфологик анализ дөрес ясалган рәтне билгеләгез. (2 балл)

Усак яфраклары, үзара **серләшкәндәй**, әкрен генә җилфердәшәләр. (Л.Ихсанова)

а) саф рәвеш, ясалма, төп дәрәҗәдә, *җилфердәшәләр* фигыленә ияргән;

ә) үткән заман хикәя фигыль, ясалма, зат-сан белән төрләнмәгән, барлыкта, *җилфердәшәләр* фигыленә ияргән;

б) үткән заман сыйфат фигыль, ясалма, барлыкта;

в) охшату-чагыштыру рәвеше, ясалма, төп дәрәҗәдә, *җилфердәшәләр* фигыленә ияргән.

7. Җөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

*Менә ни өчен дөнья бердән яктырып **та**, чистарып **та** киткән икән!* (Ә.Еники)

а) урын-вакыт килеше кушымчасы;

ә) җыючы теркәгеч;

б) көчәйтү кисәкчәсе;

в) бәйлек.

8. Җөмләдәге хәбәрләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Урамнар пычрак, чокыр-чакырларда су, өйләр, коймалар гел юеш. (Ә.Еники)

а) пычрак, юеш;

ә) пычрак, су, юеш;

б) пычрак, чокыр-чакырларда, юеш;

в) юеш.

9. Җөмләгә дөрес билгеләмә бирелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Җәй көннәрендә аңа нинди генә кошлар кунмады да ничек кенә сайрамады! (Н.Дәүли)

а) раслау, тойгылы хикәя, җәенке, ике составлы, тулы;

ә) инкяр, тойгылы хикәя, җәенке, ике составлы, тулы;

б) инкяр, хикәя, җәенке, ике составлы, тулы;

в) раслау, боерык, җәенке, ике составлы, тулы.

10. Бер составлы фигыль җөмләне билгеләгез. (2 балл)

а) Тәвәккәллек белән батырлык бер чишмәдән чыгар. (Мәкаль)

ә) Акыллы кеше өйрәнер, ахмак өйрәтер. (Мәкаль)

б) Игелек эшен озакка сузарга ярамый. (Мәкаль)

в) Наилнең укулары ничек бара? (Ф.Хөсни)

11. Иярчен җөмләнең төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Иртәңне ничек башласаң, көнең шулай узар. (Мәкаль)

а) аналитик иярчен рәвеш җөмлә;

ә) синтетик иярчен рәвеш җөмлә;

б) аналитик иярчен вакыт җөмлә;

в) синтетик иярчен шарт җөмлә.

12. Кушма җөмләнең төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Ул баскан эзләрне кар күмгән, ул йөргән урамнар тарайган сыман иде. (Н.Гыйматдинова)

а) тиңдәш иярүле күп иярченле катлаулы кушма җөмлә;

ә) берничә төр иярүле күп иярченле катлаулы кушма җөмлә;

б) күп тезмәле катлаулы кушма җөмлә;

в) катнаш кушма җөмлә.

II. Башыгызны эшләтегез.

Төрле илдә этләр ничек өрә икән? (8 балл)

Татарларда – “...-...” һау-һау

Урысларда – “...-...” гав-гав

Алманнарда – “...-...” вау-вау

Инглизләрдә – “...-...” ба-ба

Французларда – “...-...” ау-ау

Итальяннарда – “...-...” бу-бу

Төрекләрдә – “...-...” һов-һов

Японнарда – “...-...” кьян-кьян

III.Теоретик бирем.

Киләчәк заман хикәя фигыль турында белгәннәрегезне язгыз.

Киләчәк заман хикәя фигыльләрнең дөрес язылышына караган кагыйдәләрне языгыз. Фикерләрегезне мисаллар ярдәмендә аңлатыгыз. (10 балл)

IV. Гамәли-иҗади бирем.

Алтын кирәкми, акыл кирәк: акыл булса, алтын табыла. (Мәкаль)

1. *Акыл* сүзенә фонетик анализ ясагыз. (4 балл)

2. *Акыл* тамырыннан яңа сүзләр ясагыз. Аларның кайсы сүз төркеменә караганлыкларын күрсәтегез. (6 балл)

3. *Кирәк*, *булса, табыла* сүзләренә морфологик анализ ясагыз. (6 балл)

4. Җөмләнең баш кисәкләрен һәм компонент чикләрен билгеләгез, схемасын сызыгыз, җөмләгә билгеләмә бирегез. (8 балл)

5. Әлеге тема белән бәйле фикерләрегезне 12-15 җөмләдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (10 балл)

Текст язуга таләпләр:
- текст төзелеше (башлам, төп өлеш, йомгаклау);
- җөмләләр дөрес, төзек булырга тиеш;
- язма телнең бай, сурәтле булуына игътибар итәргә;
- орфографик грамоталылыкка игътибарлы булырга.